

Augsburg, 1. Januar 1564

An Karl Villinger

Druck: Suidas, Basel 1564, S. 3-10; Suidas, Basel 1581, S. 3-fol.):(4r.

AD MAGNIFICVM, ET GENERO-
 SVM VIRUM AC DOMINUM, D. CA-
 ROLVM VILLINGERVM, BARONEM À
 Schoenenberga, Caesareae Maiestati
 à consilijs, etc.
 HIERONYMI VVOLFII IN SVIDAE
 conuersionem, Praefatio.

Sapienter facis, generose baro, et magnitudine ingenij tui, ac familiae, fortunaeqúe splendore dignum, qui, quod ocij res domestica et publica tibi concedunt, in sacrarum et profanarum literarum conferre soleas lectionem. Quarum illae nos, ad ineuitabile mortis discrimen uincendum et ad alteram illam uitam, beatamqúe immortalitatem cogitandam, excitant et praeparant: alterae, praeter honestissimam et maximè synceram uoluptatem, ad breuis huius et calamitosi aevi curriculum, minore cum molestia et sollicitudine, atque etiam tutius et honestius conficiendum, instructiores reddunt. Etsi autem nullum disciplinae ac literarum genus, atque adeò ne liber quidem ullus est, è quo fructus aliquis ab homine acuto, et ueritatis amante, capi non possit: Philosophia tamen et Historia (doctrinam Religionis, uti par est, semper excipio) principatum tenere uidentur. Quarum laudes, cum à multis ueteribus, ijsqúe praestantibus uiris, tam Graecis quàm Latinis, descriptae sint, nec ignotae Amplitudini tuae: tum his de rebus breuis quaedam Ciceronis testimonia, propter adolescentes maximè, tanquam oracula proferemus. Ac de Historia prius, quae popularis quaedam et crassa philosophia est: cum Philosophi nihil ferè sit aliud, nisi quaedam subtilior et accuratior historia. Nam illa quidem, consilia, mores, facta, et fata hominum describit, qui sunt exigua particula rerum uniuersitatis: haec totam naturam, omnemqúe mundum animo collustrat, nec nisi in contemplatione et admiratione, atque amore immortalis Dei acquiescit. Sed Ciceronem iam audiamus. Is igitur: Historia, inquit, est testis temporum, lux ueritatis, uita memoriae, magistra vitae, nuncia uetustatis. In hac et narratur ornatè: et regio saepè, aut pugna describitur: interponuntur etiam conciones, et cohortationes. Huius prima lex est, ne quid falsi dicere audeat: deinde, ne quid ueri non audeat: ne qua suspicio gratiae sit in scribendo, nequa simultatis. Has enim leges negligere, est à ueritate discedere. Hactenus ille facundiae Romanae parens, (qui utinam omnibus literatis esset in manibus) de historia: in qua tractam ait quandam, et fluentem expeti, non contortam et acrem orationem, negatqúe pura et illustri quicquam esse beruitate dulcius. Quae si seruentur, in ea non modò uoluptatem esse, sed etiam utilitatem: quam copiosè Diodorus Siculus, breuiter et neruosè Polybius et Liuis explicant. Et haec quidem de historia. Nunc eundem Ciceronem etiam Philosophiae patronum audiamus: quam perhibet artem esse uitiae, commentationem mortis, animi culturam, et morborum eius medicinam: quae extrahat uitia radicitùs, et praeparet animos ad satus accipiendos, eaqúe mandet his, et tanquam ferat, quae adulta, fructus uberrimos ferant. Donum item et inuentum Deorum: matrem omnium artium, omnium benè factorum, beneqúe dictorum: ducem uitiae, uirtutis indagatricem, expultricem uitiorum, quae medeatur animis, inanes sollicitudines detrahat, cupiditatibus liberet, pellat timores: eam denique cui qui pareat, omne tempus aetatis sine molestia possit degere: et cuius tractatio optimo atque amplissimo quoque sit dignissima, sed tum ualeat multum, cum sit idoneam complexa naturam. Hactenus

sapiens et eloquens ille uir: cuius excellentiam cogitans, saepè peccare mihi uideor, qui meas nugas potius legendas obtrudam, quàm uel alios ad eius diligentem lectionem adhorter, uel saltem ipse frequentius maioreqùe diligentia in eo legendo uerter. Quòd si tantum utilitatis affert Philosophiae lectio, id est humana sapientia, quae quantula sit, sapientissimus quisque maximè intelligit: quanto maior fructus atque uberior, è lectione Theologica, id est diuina sapientia capietur? Quanquam, si quis uerè consideret, probatissimi quique ueteres Theologi, Graeci praesertim, nec oratoribus eloquentia, nec philosophis rerum humanarum cognitione cesserunt. Valde itaque probo Amplitudinis tuae studium, et istam legendi et sacra et historica, siue delectationem, siue occupationem: eoqùe libentius morem gessi uoluntati tuae, cum posthac nihil in publicum edere, sed Bibliotheca mea tandem aliquando et ipse frui iampridem statuisse. quae quidem nonum iam mensem mecum expostulat, qui in tanta copia et uarietate optimorum librorum, uni Suidae nauem operam, caeteris neglectis omnibus. Sed Xanthippen meam facile, uti spero, placabo, si hoc labore tandem defunctus, tam eam curare et adamare de integrò coepero, quàm hactenus neglexisse uideor. Solet enim omnis offensa prior, apud placabiles animos nouis officijs non mitigari modò, sed prorsus etiam aboliri. Editionis autem an aequare futura sit expedita defensio, equidem dubito. Suidam enim paucis esse notum, ex eo conijcio, quòd primùm, ut opinor, Mediolani est editus, à Chalcondyle: pòst Venetijs ab Aldo, postremò annis abhinc uiginti Basileae à Frobenio: cui in tanto eorum numero, qui se studiosos utriusque linguae perhiberi uolunt, ferè semissem exemplorum superesse, non sine admiratione, ac potius cum indignatione accepi, propter uel ignorantiam, uel amentiam nostri seculi, uanitatis (nouitatis dicere uolui) adeò appetentis, et uetustatem adeò negligentis. Quantum enim nugarum pelagus uno saepè atque altero anno distahitur? Qui igitur Suidam ignorant, uel ipsius nominis offendentur insolentia. Qui norunt, nec tamen pernorunt satis: è Lexico nihil nisi uerborum explicationem petendam esse putabunt in qua opinione et ipse fui, qui nunquam antehac continentis ordine scriptorem hunc legerim: sed si quid in Graecis oratoribus occurebat obscurius, eum consuluerim, simplicitate inscriptionis deceptus. Videtur enim hic autor, quisquis fuit (comerti enim de eo nihil habeo, nisi quòd nec ignobilem hominem fuisse, et non multo post Honorium et Arcadium Imp[eratores] uixisse conijcio) et uerborum et rerum locos communes, unà cum historijs, ordine alphabeticō persequi uoluisse: ut eadem opera et mentem et linguam instrueret, et memoriae fragilitati expedita inquisitionis ratione mederetur: idqùe mea quidem sententia, non malo consilio. Rerum enim et uerborum, humanaeqùe mentis magna est inter se affinitas, et naturale quoddam uinculum societatis: et hic Rerum, Mentis, et Verborum ternio, ab ipsa natura institutus, nisi per amentiam et calamitatē diuelli non potest. Res enim quae in hoc amplissimo totius mundi, et illustri theatro conspiciuntur, animus humanus, lumine rationis diuinitùs insito, pro uirili contemplatur et cognoscit. Inspectas et cognitas, notis quibusdam insignit, discernit, atque eloquitur, alijsqùe communicat. Nam, ut philosophus ait, uerba sunt animi affectionum quaedam notae: ipsae uerò affectiones subiectis rebus excitantur. Ita fit, ut non soliuaga fit cognitio, sed humani generis societati seruat: ad quam homo cùm natura ipsa fertur, tum inopia et necessitate mutui auxilij compellitur. Itaque saepè auditores meos monere soleo, ut copiosissima quaeque Lexica et Graeca et Latina et uernacula studiosè legant, atque inter sese conferant et uacua charta ubi opus esse uisum fuerit inserta, maximè quaeque uel memorabilia, uel sibi usui futura breuiter notent, additis suorum codicū numeris, et ab ineunte aetate uiaticum obliuioni senectutis praeparent. Scio alios tradi Locorum communium ordines, quos equidem non improbo: sed hunc alphabeticum, et res uerbis iungentem, adolescentiae studijs magis accommodatum esse iudico. Atque utinam et hoc qualemque consilium, adolescenti mihi datum, et ea copia optimorum librorum quae nunc est, etiam tum fuisset. Quantam enim uariae lectionis gazam nunc in promptu haberem, quae animo uarietate studiorum et occupationum distracto, bona ex parte exciderunt: nec sine molestia iacturaqùe temporis, cum opus est, inquirendae sunt, nec tamen semper reperiuntur. Fit enim (ut imbecillitatem ingenij mei fatear) aliquando, ut non modò quod legi, et audiui,

non satis meminerim: sed illud etiam dubitem, an et ubi legerim, atque audiuem? Quanquam hanc haesitationem meam, libri mei marginum annotationibus plerunque refellunt. Quòd si non nimium adolescens memoria fretus fuisse, sed in longitudinem potius consulussem: nunc multo essem promptior atque uberior, et minus occupatus. Et haec admonendae adolescentiae causa scripta sint. Nunc ad Suidam redeo: qui idem spectasse, ut dixi, uidetur, in suo Lexico. Praeterquam enim quòd istiusmodi uolumina nihil aliud sunt nisi copiosa quaedam et perfecta grammatica, omnesqüe huius artis partes explicant atque illustrant: fieri nullo modo potest, quin uerbis per optimorum autorum exempla declarandis multa scitu dignissima in medium afferantur: obiterqüe et aliud agendo ea discantur, quae ad omnes disciplinas facilius percipiendas maximo sint adiumento. Quod cum ita sit, et Suidae non tam explicationem uerborum, quām rerum memorabilium annotationem propositam fuisse constet: nullus aequus iudex, Generose Baro, uel tuum studium, uel meum laborem reprehendet. Etsi enim multa in hoc opere desiderantur, quaedam etiam fortasse redundant (quod enim scriptum proferes, in quo nemo quicquam desideret?) tamen multa scitu digna in eo continentur. Atque adeò praestare censeo, uiri doctissimi Chalcondylis Demetrij, qui hoc opus annis abhinc quinque et sexaginta edidit, hac de re uerum, ut legendo cognoscetur, testimonium hoc ascribere. Is igitur sic ferè ait, ut nos quidem de Graeco uertimus: Liber hic multiplicem utilitatem non studiosis tantùm adolescentibus, sed et cuius aetati magnum et fructum et uoluptatem affert: nec ijs modò qui in Poesi et eloquentia uersantur, sed et Dialecticis, et Physicis, et Ethicis, denique omnibus qui ullum doctrinae genus tractant, plurimùm proderit, si attentè legatur: Nec enim uerba tantum historicorum et oratorum, et quorumuis eloquentium autorum interpretatur, quam rem liber praecipue profitetur: sed et multas uariasqüe historias, quae non temerè alibi reperiuntur, eo quòd libri et Graeci et Romani et Hebraei, unde haec sumpta sunt, periēre, complectitur. Adhaec diuersa decreta philosophorum, et quaestiones partim Physicas, partim Dialecticas, nec paucas de moribus, et omnem uirtutem pertinentes: uitæ item uirorum integerrimorum et sanctissimorum, nec non illorum etiam qui uoluptatibus et uitijs dediti, contrariam rationem secuti sunt, luculenter admodum, ornateqüe exequitur: unde non modò bonos et praestantes imitari queas, eorumqüe uestigijs insistere: sed et eorum qui diuersum uitæ iter ingressi sunt, rationem pro uirili fugere et auersari. His omnibus uelut condimenta quaedam aspergit, magnam prouerbiorum copiam, atque etiam concinnam somniorum explicationem. Ac fuit hic liber non ita pridem et in Graecia et in Italia ita rarus, ut qui eum haberet, eo gloriaretur, quasi thesaurum insignem, et Amaltheae (quod aiunt) cornu possideret: qui nunc typographiae beneficio, paruo aere omnibus communicatur. Hactenus ille. Quamobrem lectione dignissimum esse hoc opus, nec sine causa uel ab Amplitudine tua, tam diu, et tantoperè expetitum, uel temerè à me in Latinum sermonem conuersum esse, constare arbitror: nec quin grata eius lectio et iucunda sit futura studiosis, admodum dubito. Superest, ut de interpretandi atque editionis ratione aliquid dicam. Conuersionem Latinam tantum edimus, tum ne Frobenianae efficinae paeclarè de re literaria meritae, incommodetur, ac Graecæ linguae periti ad Graecum potius Suidam quām Latinum emendum incitentur: tum ne Latinè tantum docti, sumptu inutili, et libri mole superuacaneo onerentur. Verborum et exemplorum, quae nihil haberent memorabile, praetermissa est expositio: quia res tractare, non explicare uerba, propositum nobis fuit: et extant illa in uulgatis Lexicis diligentius et copiosius pleraque declarata. Illud quidem operam dedi, ne quicquam scitu dignum praeterire: eaqüe de causa ne leuicula quidem, ac potius ridicula quaedam ascribere sum grauatus. quae pro suo candore quisque interpretetur.

Sunt mala, sunt quaedam mediocria, sunt bona plura:

ut Homericum uersum ad nostrum institutum nonnihil inflectam. Delectum non interpretis, sed Lectoris esse oportere censui. Quid ego probem aut improbem, satis scio. Quid alijs in tanta et uoluntatum et opinionum discrepantia probaturus essem, prospicere non potui: nec ullam uidi morosa iudicia mitigandi rationem commodiorem, quām quae autor haberet omnia conuertendo, idqüe quanta fide et perspicuitate licuit. Ac sudandum mihi saepè fuisse, et

haesitationem atque, ignorationem meam ingenuè confitendam, tot asterisci passim additi facile ostendent. Quibus amotis, si quis totidem Soles reposuerit, hoc est si deprauata correxerit, obscura declararit, mutilata expleuerit, ambigua distinxerit: eum ego uirum iudicabo, tantum abest, ut obtrectatores hunc laborem, elementario pueru potius, quām Vuolfio mandandum fuisse dicant. Nullum disciplinae genus est, è quo non aliquid delibarit Suidas: quarum uocabula quām difficulter, ac potius nullo modo, Latinè redi possint, sciunt docti. Citantur ex autoribus (quorum nomina saepè tacentur) loca penè innumera, quorum stylus atque oratio est dissimilima, quorundam etiam (recentiorum praesertim) si dicere liceat, affectata atque inepta. Itaque chamaeleontem fieri me oportuit, et pro subiecto solo, subinde colorem mutare: aliquando etiam uocibus uti minimè Ciceronianis. Nam ubi Graeci ταυτότητας, οὐσίας, ὑποστάσεις, et id genus alia contra uulgati sermonis consuetudinem sibi confinxerunt: ego identitates, et essentias, et substantias, breuitatis docendiqüe causa, dicere cur dubitarim? Quae si cui displicerint, is et Latini sermonis inopiam, et ipsius argumenti uarietatem, non meam negligentiam aut inscitiam accuset. Illud etiam monendus est Lector, cum eadem sententia saepius in diuersis literis citata, non rarò inueniatur: me semel eam posuisse contentum, cramben repetita apponere noluisse, nisi fortè obliuione factum sit aliter. Relegendi enim totius operis facultatem ademit typographus, cui et ἀπόγραφα, et αὐτόγραφα mea, ex interuallis mittenda fuerunt. Vnum adhuc restat, quo expedito, finem faciam. VILHELMVS Xylander Augustanus, uir doctrina et ingenio praestanti, Graecarum literarum et Aristoteleae philosophiae in Heidelbergensi Academia doctor, cum ei pro nostra amicitia, me hanc lucubrationem habere pree manibus significasse, ex similibus scriptoribus, id est Lexicis, et commentarijs Graecis, à Suida praetermissa, supplenda censebat: iudicio eius cum meo planè congruente: Sed fuisset is totius triennij labor: quantum mihi uitae spaciū uix, ac ne uix quidem polliceri ausim: et gratias ago Deo, qui me à lue passim in uicinia mea grassante, et angulum in quo delitesco penè obsidione premente, clementer hactenus conseruarit, ne, ut Protesilaus domum imperfectam, sic librum hunc ego inchoatum relinquerem. Addant alij plura, qui uolent: ego uersando, uertendo, et scribendo, et rescribendo, et scripta corrigendo, ita sum defessus, et exhaustus, ut quiete et ocio magnoperè sit opus, et animus ab his operis propemodum abhorreat: Ingrauescit aetas: et ualetudo, quae numquam bona fuit, indies fit deterior: acies oculorum deficit: nec est ea uel animi alacritas, uel memoriae firmitas, quae fuit: immaturo utique senio, quod minus miror: illud magis, me in tot tam diuturnis doloribus, qui uel elephantum conficerent, tamdiu potuisse uiuere. Quadragesimum annum multum excessi, à quinquagesimo propè absum: rude me donari tempus, emeritum siue pugilem, siue militem, post tot luctas et certamina: Si coronas nullas merui, at plagas accepi plurimas: Siue igitur boni aliquid meis scriptis inest (quod utinam ita esse: et ut esset, operam dedi) abundè praestitum est. Siue tantis laboribus frustra confecti, actum egimus, quod maleuoli dicunt: nimium.

Quod reliquum est aeui, si quid superesse uolunt Dij:

instituendae adolescentiae, et muneri nostro publico impendamus: quo ita posthac erimus occupati (si tamen erimus) ut nostro iumento, quod aiunt, alias occupationes accersere non sit necesse. Tu uerò Generose Baro, quicquid hoc est operis, tui studio confectum, ut licuit, et meae erga T[uam] A[mplitudinem] obseruantiae qualecunque specimen aeui boni qüe facias uelim: meqüe unà cum genero tuo, illustri Barone D. CASPARO Breunero, Caesareae Maiestati à consilijs, et illustrissimi Principis CAROLI Archiducis Austriae Camerario, uiro uerè nobili et generoso, commendatum habere digneris. Nam de filio tuo IACOBO, praeclaro iuuene, qua hactenus et modestia et industria fuit, non dubitandum esse puto, quin et paternum eruditionis amorem, et aui sui, cuius nomen habet, clarissimi uiri et apud summos imperatores Maximilianum I et Carolum V in grauissimis Romani imperij negocijs summa fide et autoritate spectati, uirtutem sit imitaturus, et decora atque ornamenta utriusque cumulaturus. Quòd si amicorum communia sunt omnia: quanto magis parentis et filij, unici praesertim, et obsequentissimi? Is igitur, pro hac arctissima necessitudine, et Suidae dedicationem, et

Vuolfii defensionem ex aequo ad se pertinere iudicabit. Vale: Augustae Vindelicorum.
Cal[endis] Ianuarij, Anno Domini MDLXIII.

Amplitudinis tuae
Obseruantissimus,
Hiero[nymus] Vuolfius, Aug[ustanae] Reip[ublicae]
Bibliothecarius, et utriusque
linguae professor.